

Ds 2017:30 Ett huvudentreprenörsansvar i bygg- och anläggningsbranschen

---

Sammanfattning

Byggnads anser att huvudförslaget om införandet av ett lagstadgat huvudentreprenörsansvar är att föredra framför det alternativa förslaget. Mot bakgrund av de erfarenheter vi har av ett entreprenörsansvar i kollektivavtal bedömer vi att den preventiva effekten ett sådant förslag får sannolikt kommer att leda till bättre ordning och reda i byggbranschen. I likhet med förslaget bedömer vi att det är lämpligt att införa ett entreprenörsansvar istället för att vidta andra åtgärder för att genomföra tillämpningsdirektivet. Samtidigt är det viktigt att det även fortsättningsvis finns möjlighet att avvika från lagstiftningen genom kollektivavtal eftersom vi anser att arbetsmarknaden regleras bättre genom kollektivavtal än lag. Svaret nedan följer i princip dispositionen i promemorian.

Erfarenheterna av vårt kollektivavtalade huvudentreprenörsansvar

Vi har sedan 2015 ett entreprenörsansvar för löner i fyra av de kollektivavtal vi är part i, Byggavtalet, Entreprenadmaskinavtalet, Plåt- och ventilationsavtalet och Teknikinstallationsavtalet VVS & Kyl. Vi ser det som ett mycket viktigt regelverk för att främja seriöst företagande och uppnå en sund och rättvis konkurrens i byggbranschen. Vårt syfte är att det ska leda till att företag bedriver sin verksamhet i enlighet med lagar och avtal. Effekten är till största del preventiv. Även om ansvaret för att ersätta lönerna hittills inte har aktualiserats i praktiken används regelverkets bestämmelser om bl.a. informationsskyldighet och förhandlingar ofta och vi bedömer att det har gett effekt genom att den som anlitar underentreprenörer kontrollerar sina underentreprenörer både före och under utförandet av uppdraget. Vi tycker oss således se ett större ansvarstagande hos de företag som är bundna av det kollektivavtalade entreprenörsansvaret. Det finns dock fortfarande mycket kvar att göra för att skapa ordning och reda i byggbranschen.

Allmänna synpunkter på förslaget

Regeringen föreslår nu ett lagstadgat entreprenörsansvar för löner i bygg- och anläggningsbranschen. Inledningsvis vill vi framhålla att det för oss är avgörande att ett lagstadgat entreprenörsansvar inte hindrar oss från att behålla och utveckla motsvarande ansvar i våra kollektivavtal. Vår utgångspunkt är att det alltid är mer lämpligt att parterna, där förutsättningar finns, reglerar spelreglerna på arbetsmarknaden i kollektivavtal istället för i lag. På det sättet kan regelverket anpassas till de särskilda behov som finns på respektive avtalsområde.

Det huvudförslag som presenteras är i många delar väsentligt bättre än det förslag som presenterades i Ds 2016:6 och många av de invändningar vi då framförde i vårt

remissvar har beaktats, vilket är välkommet. Det alternativa förslaget tillstryks inte. Ett entreprenörsansvar endast i ett led bedömer vi i princip som verkningslöst eftersom det är så enkelt att kringgå genom att t.ex. konstruera entreprenörskedjor som innehåller tomma bolag. Även i det fall uppdragsgivaren i och för sig är ett faktiskt bolag saknar arbetstagaren skydd för sin lön om uppdragsgivaren saknar tillgångar. Det löneskydd som arbetstagaren skulle erhålla med ett sådant skydd skulle vara väsentligt sämre än med promemorians huvudförslag. Det skulle kunna ifrågasättas om ett skydd som så enkelt kan kringgå uppfyller de krav som ställs i direktivet. I det följande utgår yttrandet från remissens huvudförslag.

Det tillstyrks att ansvaret föreslås gälla både utländska och svenska företag eftersom det ska finnas incitament att vara en seriös arbetsgivare för alla som verkar på den svenska byggmarknaden. Behovet är lika stort oavsett om verksamheten bedrivs med inhemsk eller utstationerad personal.

Frågan om förslaget skulle kunna medföra att entreprenörer anlitar egenföretagare istället för underentreprenörer med anställd personal är viktig. Vi kan konstatera att vi stöter på allt fler fall där entreprenörer anlitar egenföretagare i stor omfattning, trots att dessa i alla avseenden egentligen är att anse som arbetstagare. Att detta missbruk skulle öka om ett lagstadgat entreprenörsansvar införs bedömer vi dock som osannolikt. De entreprenörer som ägnar sig åt denna form av oseriös verksamhet, i syfte att kringgå arbetsrättslig lagstiftning, gör nog det oavsett om det finns ett entreprenörsansvar eller inte. För att komma tillrätta med detta tror vi istället att det behövs fortsatta och ökande insatser i form av t.ex. granskning av Skatteverket av falska egenföretagare.

Det föreslås att ett entreprenörsansvar ska införas i bygg- och anläggningsbranschen. Detta tillstyrks. I dessa branscher är det vanligt med långa underentreprenörskedjor och förekommer osund konkurrens bland annat genom att arbetstagarnas rättigheter kränks. Vi anser att det på sikt bör övervägas om det inte skulle vara lämpligt att införa ett sådant ansvar även i andra branscher.

Vi anser vidare att det är en lämplig lösning som föreslås där uppdragsgivaren ansvarar i första hand och där huvudentreprenören ansvarar i andra hand. Det är en enkel lösning som ger incitament både hos huvudentreprenören och varje enskild uppdragsgivare att kontrollera att de underleverantörer som anlitas är seriösa. Vi delar även bedömningen att ett sådant ansvar gör att missbruk av reglerna försvåras och att det ger arbetstagaren ett starkt skydd för lönen. Att huvudentreprenören har det yttersta ansvaret ser vi som en mycket bra lösning eftersom detta ofta är ett seriöst företag som är känt och därmed lätt att kontakta. Det är också huvudentreprenören som genom sina kontrakt kan fastställa villkor för underleverantörer längre ner i kedjan.

Det tillstyrks vidare att arbetstagare ska kunna vända sig direkt till uppdragsgivaren om lönen inte betalas ut utan att behöva visa att särskilda åtgärder har vidtagits mot arbetsgivaren. Detsamma gäller att det inte ställs några krav på bevisning från arbetstagarens sida när det gäller den omständigheten att arbetsgivarens uppdragsgivare inte har kunnat nå eller att försök har gjorts att underrätta uppdragsgivaren när huvudentreprenören ansvarar. Det är viktigt att lagstiftningen utformas så att det blir

enkelt för arbetstagaren att framställa krav på ersättning från en uppdragsgivare eller huvudentreprenör. Det gör att förslaget preventiva funktion stärks, att endast seriösa företag som följer lagar och avtal anlitas som underentreprenörer, vilket i sin tur medför att betalningsansvar aldrig kommer att behöva inträda för uppdragsgivaren eller huvudentreprenören.

Entreprenörsansvaret föreslås vara strikt. Detta tillstyrks. Det är av yttersta vikt att ansvaret inte görs beroende av att rimliga kontrollåtgärder har vidtagits eftersom detta i praktiken skulle göra ansvaret helt verkningslöst. En arbetstagare skulle med ett sådant förslag alltid mötas av en invändning om att inget ansvar föreligger eftersom rimliga kontrollåtgärder har vidtagits.

Vi tillstyrker även att det är den faktiska lönen som omfattas av entreprenörsansvaret och att detta gäller både utstationerade och inhemsk arbetskraft. Detta är en lösning som är både mest praktiskt och enkel att tillämpa och ett verkligt löneskydd förutsätter att det är den faktiska lönen som utbetalas även när entreprenörsansvaret aktualiseras. Ansvaret omfattar enligt förslaget lön. Vi utgår också från att det innebär att alla typer av lönedelar omfattas, dvs. även t.ex. kostnadsersättningar etc. som skulle utgått om lönen utbetalats av arbetsgivaren.

I yttrandet över förslaget i Ds 2016:6 föreslogs att arbetstagaren skulle ha bevisbördan över hur entreprenörskedjan ser ut. Mot bakgrund av den kritik vi tidigare framfört mot detta är det välkommet att regeringen nu istället föreslår att arbetstagaren ska ha rätt att få information från arbetsgivaren, uppdragsgivaren och huvudentreprenören om deras identitet och kontaktuppgifter. Att det lagstadgas att arbetstagaren och dennes fackliga organisation har rätt till sådan information tillstyrks därför.

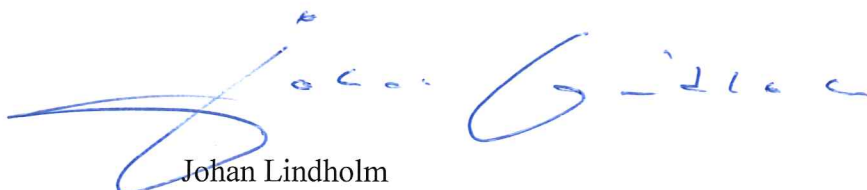
Särskilda frågor rörande möjligheten att avvika från reglerna genom kollektivavtal

Byggnads tillstyrker den föreslagna lösningen avseende möjligheten att i kollektivavtal avtala om avvikelser från lagen. I ett par avseende kan det dock vara önskvärt med förtydliganden.

För att det ska vara möjligt att avvika från lagen genom ett kollektivavtal krävs att detta uppfyller en rad förutsättningar. En av förutsättningarna är att en arbetstagare i ett enskilt fall ska åtnjuta ett skydd enligt kollektivavtalet, dvs. att arbetstagaren ska kunna få möjlighet att få sin lön ersatt genom entreprenörsansvaret. Det anges därför i promemorian att lagen måste tillämpas om ett kollektivavtalsreglerat entreprenörsansvar endast gäller för medlemmar i förbundet och inte för utanförstående arbetstagare, s. 166. Det är något oklart uttryckt i promemorian vad det i så fall innebär för dispositiviteten, innebär det att avtalet inte kan tillämpas i förhållande till de utanförstående arbetstagarna utan att lagen gäller i de fallen samtidigt som avtalet tillämpas för medlemmar, eller innebär det att kollektivavtalet i ett sådant fall inte alls uppfyller kraven i lagtexten och att det därmed inte är tillåtet att avvika från lagen genom detta? I lagtexten anges att lagens bestämmelser inte gäller för en uppdragsgivare eller

huvudentreprenör om de är bundna av ett kollektivavtal som reglerar ansvaret för arbetstagarens lön i entreprenadkedjor under förutsättning att avtalet innebär ett skydd som för arbetstagaren *i det enskilda fallet* är likvärdigt med skyddet enligt lagen. Eftersom lagtexten hänvisar till det enskilda fallet tolkar vi det som att det i varje enskilt fall måste avgöras om kollektivavtalet eller lagen ska tillämpas. Skulle ett kollektivavtal innebära att entreprenörsansvaret för lön endast tillkommer medlemmar och inte utanförstående arbetstagare så tillämpas lagen i förhållande till de utanförstående arbetstagarna även om arbetsgivaren är bunden av kollektivavtalet. Aktualiseras ansvaret för en arbetstagare som är medlem i den avtalsslutande organisationen kan avtalet däremot tillämpas. Såvitt vi förstår innebär det att en entreprenör kan behöva förhålla sig till både avtalet och lagen om kollektivavtalet inte är tillämpligt på utanförstående arbetstagare. En annan tolkning vore enligt vår bedömning orimlig eftersom det skulle innebära att ett kollektivavtal som inte är tillämpligt i samtliga enskilda fall aldrig skulle kunna tillämpas. Det lagstadgade entreprenörsansvaret skulle då i princip ersätta kollektivavtalet. Vi skulle dock välkomna ett förtydligande över om vi förstått lagförslaget rätt i den delen.

Promemorian innehåller vidare en lång redogörelse för vad som gäller om huvudentreprenören men inte uppdragsgivarna är bundna av ett kollektivavtalat huvudentreprenörsansvar och tvärtom. I denna del vill vi bara påpeka att detta i praktiken förstås måste utgå från hur entreprenörsansvaret i avtalet är utformat. Om det, som i våra avtal, räcker med att huvudentreprenören är kollektivavtalsbunden är det inte särskilt komplicerat. I så fall finns ett löneskydd hos anställda hos underentreprenörerna som verkar inom kollektivavtalets tillämpningsområde oavsett om deras arbetsgivare är kollektivavtalsbundna eller inte.

Johan Lindholm

Förbundsordförande Byggnads